

ΕΚΛΕΚΤΟΙ ΣΥΝΕΡΓΑΤΑΙ

ΤΟΥ κ. ΗΛΙΑ ΒΟΥΤΥΡΙΑΔΗ

ΠΩΣ ΠΡΩΤΟΔΙΑΒΑΣΑ ΤΗΝ "ΚΟΙΛΑΔΑ ΤΟΥ ΧΡΥΣΟΥ,"

(Από τα παιδικεφιλολογικά «Απομνημονεύματά» μου)

Β'

ΚΥΒΩ λοιπόν, παίρνω το τάληρο και χωρίζω δεύτερο στοχασμό τρέχω άμέσως στο βιβλιοπωλείο του Ντούζουρη, που ήταν λίγο παραπέρα στο άπεναντι μέρος του δρόμου.

—Κύριε Ντούζουρη, δώσε μου, σε παρακαλώ, την «Κοιλάδα του Χρυσού» του λέγω και του παρουσιάζω το πεντάφραγμα. Με τον θρησκευτικό τρόπο που του την ζήτησα, κατάλαβε ο καιμένος ο Ντούζουρης τι επιθυμία είχα να την αγοράσω.

Έδωκε τα πέντε τομείδια από το ράφι τους, τα ξεζωνάρισε, τα κούταξε και μου είπε :

— Άρτε! αφού απόφασισες να την αγοράσεις, δώσε μόνο τέσσερα φράγκα. Δεν πιαράζει. Την έχω τόσον καιρό εδώ πέρα και κανείς δε μου τη ζήτησε.

— Ήταν τυχερό να την αγοράσω εγώ, είπα από μέσα μου.

Έτηξα την «Κοιλάδα» μου και ξύγνα χαρούμενος. Άρχισα να τη διαβάσω σιγά—σιγά και με την ήσυχία μου. Είδα ότι είχα δική μου πίστεια, ότι δεν την ήχα εύχαριστηθεί την πρώτη φορά, όσο αξίζει. Έβρισκα καινούργιες ώμορφιές και νόμια ότι διάβαζε άλλο μυθιστόρημα.

Άφού τη διαβάσα, την έθεσα και στην παρόδια μου να τη διαβάσει. Και οι τρεις έγιναν κατενθουσιασμένοι άτ' το διάβασμά της.

— Μυθιστόρημα μιά φορά! Έλεγε.

Είχα τοποθετήσει την «Κοιλάδα» μου στην πιο τιμητική θέση της μικρής βιβλιοθήκης μου και την καμάρωνα. Και κάθε τόσο άνοιγα το βιβλίο κ' εδιάβαζα τότε ένα μέρος και τότε άλλο. Κόντευα να το μάσω όλο άτ' έξω.

Νέος, είχα την άδυναμία να δίνω και σ' άλλους να το διαβάζουν κάθε βιβλίο μου, που μου φαινόταν καλό και μου άρεσε. Έτσι, ύστερα από δυό χρόνια, όταν κάποιος φίλος μου μου ζήτησε κανένα μυθιστόρημα να διαβάσει, του έδωσα την «Κοιλάδα». Ένοιωθα κάποια άληθινή εύχαριστηρία που τη διάβαζε κ' άλλος. Μά ό φίλος αυτός, άκολούθησε, φαίνεται, το σπνήθη που έχουμε όλοι άπάνω—κάτω οι Έλληνες: να μη γυρίζουμε πίσω το ξένο βιβλίο, που μάς το δίνουν να το διαβάσουμε. Κι έτσι μου κράτησε την «Κοιλάδα» μου. Όσες φορές του τη ζήτησα, όλο και μ' εδεδαιόνα με το λόγο της τιμής του, πώς θα μου τη φέρη μα δε μου την έφερε.

Έφυγα άτ' την Πάτρα στο τέλος του 1889 κ' ήδα στην Άθήνα, χωρίς να έχω πάρει πίσω την «Κοιλάδα» μου. Την έχασα για πάντα.

Δεν την ξεχούσα όμως καθόλου. Κι όλο κούτανα να τη βρω πουθενά να την αγοράσω πάλι.

Στά 1893 καθόμωνα σ' ένα σπίτι στο δρόμο «Πιννακωτών» τότε (σημερα Χαρούλου Τρικοπής), που ήταν το πεθερό του Δημάρχου Άθηναίων κ. Στ. Μερκούρη. Το σπίτι του Μερκούρη ήταν δίπλα, και τα δυό σπίτια είχαν την ίδια αυλή. Έτσι είχα στενή γνωριμία με την οικογένειά του και δεν έλειπα άτ' το σπίτι τους. Τότε ό Μερκούρης ήταν διευθυντής του Δημοτικού Νοσοκομείου και πολιτευότανε συνάμα. Έγώ ανέβαινα κάθε μέρα στο σπίτι του για να παίρνω και να διαβάζω την εφημερίδα «Άστis», που ήταν και ή πιο φιλολογική εφημερίδα της εποχής εκείνης. Χρονογραφήματα και άρθρα φιλολογικά κάθε μέρα ή του Νιρβάνα ή του Σεντοπούλου ή του Έπισκοπόπουλου και άλλων. Μιά μέρα βλέπω, ότι άρχισε να βάζη για έτηρυλλίδα το μυθιστόρημα... «Η Κοιλιά του Χρυσού». Η χαρά μου δε λέγεται. Ένθουσιασμένος άτ' το σιναιπάντημα πάλι των αγαπημένων μου ήρώων της, άρχισα να λέω στο Μερκούρη πόσο ώμορφο μυθιστόρημα είνε και να τον παρακινώ να το διαβάσει.

— Δεν μ' άφίνας ήσυχο, παιδί μου! Μυθιστορήματα θα διαβάσω τόσα! ήταν ή άπάντησής του.

— Διαβάστε το και θα ιδήτε πόσο θα σάς άρέσει, έξακολουθούσα εγώ. Έχει κάτι ήρωισμούς!

Φαίνεται πώς ή έπαμνην μου έβαινε έντύπως στο Μερκούρη. Και γι' αυτό, ύστερα από δυό—τρεις ήμέρες, μου λέει γελώντας :

— Λοιπόν; Πώς πάει ή «Κοιλιά του Χρυσού»; Έξακολουθούν οι ήρωισμοί των ήρώων της;

— Τώρα με κοροϊδεύει. Άμα όμως τη διαβάσετε, δε θα με κοροϊδεύει πια.

Θά είχα περάσει ίσαμε δέκα ήμέρες άτ' την τελευταία φορά που μου είχα μιλήσει κοροϊδευτικά ό Μερκούρης για την «Κοιλάδα», όταν ένα μεσημέρι, την ώρα που έγύριζε σπίτι του, άκούω τη φωνή του

να λέη :

— Πού είνε ό 'Ηλιος;

— Έδώ είμαι, του άπαντάω, και παρουσιάζομαι έμπρός του. Με θέλετε τίποτε;

— Βρε, 'Ηλιά μου, τί άριστοτύχημα μυθιστόρημα είνε αυτό ή «Κοιλιά του Χρυσού»;

— Νόμισα πως με κοροϊδεύει πάλι. Άλλά είδα ότι μιλούσε χωρίς να γελά.

— Αυτός ό Βουκαροζές είνε τρέλλα! Είχες δική να μου λές να την διαβάσω.

Τι είχα γίνει; Καθώς μου είπε ό ίδιος, ένα βράδυ, για να σκοτώσει την ώρα του, έπιασε και διάβαζε λίγο την έτηρυλλίδα «Η Κοιλιά του Χρυσού». Του κίνησε το ένδιαφέρον. Και το άλλο βράδυ διάβαζε τη συνέχεια. Το ένδιαφέρον του κινήθηκε περισσότερο. Την τρίτη βραδιά το ίδιο. Άλλά αυτό το κομματιαστό διάβασμα δεν του άρεσε. Ήθελε να το διαβάσει όλο διά μιάς. Κι έτσι, ζήτησε άτ' την εφημερίδα να του δώσουν όλο το μυθιστόρημα. Ό διευθυντής της Θέμος Άννινος ήταν κομπάρzos του κ' ό δεινότερος φίλος του. Δεν μπορούσε να του το άρνηθή. Του έδωκαν και διάβασε μερικές σελίδες στο γραφείο για να τις κρατήσουν συνέχεια κ' ύστερα του έδωσαν όλο το άλλο μέρος, που το διάβαζε μονορούφι, όπως μου έλεγε. Έγώ έννοιωθα άληθινή χαρά που έκαμα κ' άλλον θασιότη της «Κοιλάδας». Την ξαναδιάβασα στο «Άστis», κομματιαστά όμως.

Πουά έντύπως μου είχα κίσει το μυθιστόρημα αυτό, έντύπως που δεν την είχα άδυνατίσει το πέραςμα του καιρού, φαίνεται και από τούτο : Στά 1898 είχα τυπώσει το πρώτο βιβλίο μου «Ημερολόγιο του Τάγματος των Έπιλέκτων Κρητών», που είνε μία ιστορία της Κρητικής επαναστάσεως στα 1897. Μέσα στο βιβλίο αυτό και στις πρώτες σελίδες του γράφω τα έξής :

«Εάν έγγραφον ως ποιητής, θα έπεκαλούμην τας Μούσας και τας σκιάς του Όμηρου, Καύπερ και Γαβριήλ Φερρύ, ίνα με δοθηθούν στην περιγραφή αυτή». Η έπιση σε πολλές μερικές διηγήσει του Φερρύ στην «Κοιλάδα», μ' έκανε να νομίζω, ότι μπορούσα να τον βάλω δίπλα με τον Όμηρο. Ήταν ό αντίλαλος του πρώτου παιδαγωγικού ένθουσιασμού μου, άφού και λίγο παραπέρα γράφω: «Όπως είνε τας μάχας των άγρίων Ινδών ένόμιζον, ότι έλεγον τους κεφαλοκρούστας κραδαινομένους υπεράνω των κεφαλών και περιέμενον να ίδω κόμας τάλαντευόμενας είνε τον άέρα και τωμαχώη άπαστραπτόντα είνε τον ήλιον και τας άθανάτους είνοντας του Γαβριήλ Φερρύ ζώσας εκεί πρό έμού άναπαριστομένης».

Κι άργότερα, ό ένθουσιασμός μου για την «Κοιλάδα» δε λιγόστερε καθόλου. Διάβασα κ' άλλα μυθιστορήματα του Φερρύ, όπως ό «Κοστά ό 'Ινδός», μεταφρασμένο άτ' το Δραγούμη και μερικά σε παλιούς τόμους της «Revue des deux mondes», ώμορφα μ' αυτά, μά κανένα δε με συνεπήρε, όσο ή «Κοιλιά». Και δεν θα ξεχάσω ποτέ με ποιά συγκίνησι διάβασα κάποτε σε ξένο περιοδικό τη βιογραφία και τον άληθινά δραματικό, όσο και ήρωικό θάνατο του Φερρύ. Το άληθινό του όνομα ήταν Λουδοβίκος ντε Bellemarre. Γεννήθηκε στα 1809 και πέθανε στα 1852. Άλλά πώς πέθανε! Ό Φερρύ είχα πάει στην Άμερική κ' έζησε άνάμεσα στους άνθρώπους και στους τόπους που περιγράφει στα μυθιστορήματά του. Για τούτο, σε πολλές μερικές είνε τόσο δυνατές και τόσο ζωντανές ή περιγραφές του. Στα 1852 γύρισε στην Εβρώτη άτ' την Άμερική, όπου είχα πάει για τρίτη φορά. Στη μέση του ώκεανού έπιασε φοιτιά το βατόρι που ήταν κ' ό συγγραφέης της «Κοιλιάς του Χρυσού». Οι έπιβάτες, άλλοφρονησμένοι, έφερχαν να μπουένη στις βάρκες για να σωθούν. Ό Φερρύ, ήσυχραμος κ' άδειλάστος, έμεινε με τους τελευταίους έπάνω στο βατόρι και σινιστούσε να μπουένη στις βάρκες πρώτα ή γυναίκες και τα παιδιά. Έξερχαι, βιλέται στο κατόστρωμα της πρώτης θέσεως μια γέα να είνε ζωμένη άτ' τις φλόγες και να μην ξέση πουθε να φύγη. Ό Φερρύ τρέχει να τη σώσει. Μά ή νέα, όπου να φτάσει κοντά της, είχα τρελαθεί άτ' το φόβο της. Μόλις είδε το Φερρύ κοντά της, τρέχει κατεπάνω του, τον πιάνει άτ' τα χέρια, διπλώνεται στο κορμί του και δεν τον άφινε να κινήθ. Ό Φερρύ προσπαθούσε να τη σύνη μαζί του. Μά ή φλόγες τούς είχαν ζώσει πια κ' έτσι κάρηκαν κ' οι δύο.

Η επιθυμία μου να ξαναγοράσω την «Κοιλάδα του Χρυσού», δεν έσβυσε ποτέ. Όμως δεν την έβρισκα. Κάποτε την έβγαλαν σε φυλλάδια εικονογραφημένα. Μά την είχαν περικόψει τόσο, που την έκαναν άγνωριστη.

Έδώ και δεκατέσσερα χρόνια, είδα μια ήμέρα άνάμεσα στα βιβλία που πουλούσε κάποιος μπουκνίστας (καλλιτής παλιών βιβλίων

